

УДК 336.6

ОСОБЛИВОСТІ ВІДОБРАЖЕННЯ ДОХОДІВ КРЕДИТНИХ СПІЛОК У ФІНАНСОВІЙ ЗВІТНОСТІ, ЇХ ВИЗНАННЯ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ

Ганна Михайлівна ЛЮТОВА

к.е.н., доцент кафедри обліку та аналізу

Черкаського навчально-наукового інституту ДВНЗ «Університет банківської справи»

Микола Сергійович МЕЛЬНИК

магістрант Черкаського навчально-наукового інституту ДВНЗ «Університет банківської справи»

E-mail: nicky91@yandex.ru

Анотація. Розкрито сутність доходів кредитної спілки та особливості його відображення у фінансовій звітності; надано пропозиції щодо вдосконалення процесу відображення доходів кредитної спілки у фінансовій звітності.

Аннотация. Раскрыта сущность доходов кредитного союза и особенности его отражения в финансовой отчетности; даны предложения по совершенствованию процесса отражения доходов кредитного союза в финансовой отчетности.

Ключові слова: *доходи, кредитна спілка, звітність.*

Ключевые слова: *доходы, кредитный союз, отчетность.*

Постановка проблеми. Підсумки діяльності кредитних спілок узагальнюються у звітності, на основі якої користувачі роблять висновки про фінансовий стан спілки та здатність виконувати покладені на неї функції. Значущою умовою для забезпечення достовірності, повноти і правдивості звітних даних кредитної спілки є достовірне відображення доходів у звітності, оскільки цей об'єкт обліку безпосередньо бере участь у формуванні інформації про результативність (прибутковість чи збитковість) діяльності кредитних спілок.

Аналіз останніх досліджень. Дослідженням діяльності кредитних спілок займалися такі вчені: В. В. Гончаренко, О. Ю. Гавриленко, Р. Р. Кочовська, А. А. Пожар та інші. Але ці дослідження стосуються економіко-правового характеру діяльності даних структур та носять здебільшого теоретичний характер.

Що стосується проблем обліку в кредитних спілках загалом та обліку доходів, зокрема, то вони недостатньо висвітлені в економічній літературі. Їх розгляд обмежується лише дослідженнями О. О. Гончаренко, та В. С. Терещенка.

Мета. Оскільки фінансові результати діяльності кредитної спілки, як і будь-якого підприємства, повинні бути достовірними та правдивими,

продовження досліджень щодо удосконалення обліку доходів з урахуванням специфіки діяльності кредитних спілок є актуальними. Також подальших досліджень потребує недостатня регульованість нормативними документами визнання і складу доходів діяльності кредитних спілок та їх обліку, що знижує якість методики їх економічного аналізу.

Виклад основного матеріалу. Згідно зі ст. 1 Закону України «Про кредитні спілки», кредитна спілка – це неприбуткова організація, заснована фізичними особами, професійними спілками, їх об'єднаннями на кооперативних засадах з метою задоволення потреб її членів у взаємному кредитуванні та наданні фінансових послуг за рахунок об'єднаних грошових внесків членів кредитної спілки. Кредитна спілка є фінансовою установою, виключним видом діяльності якої є надання фінансових послуг і яка зобов'язана вести оперативний і бухгалтерський облік результатів своєї діяльності відповідно до законодавства України, а також статистичну звітність та подавати її в установлених порядку та обсязі органам статистики [1].

Нормативно-правове регулювання бухгалтерського обліку в кредитних спілках наведено в таблиці 1.

Таблиця 1

Нормативно-правове регулювання бухгалтерського обліку в кредитних спілках

№ з/п	Назва документа	Реквізити, назва видавника	Сфера застосування
1.	Закон України «Про кредитні спілки» [1]	Верховна Рада України від 20.12.2001 № 2908-III	Визначає організаційні, правові та економічні засади створення та діяльності кредитних спілок, їх об'єднань, права та обов'язки членів кредитних спілок та їх об'єднань.
2.	Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [2]	Верховна Рада України від 16.07.1999 № 996-XIV	Визначає правові засади регулювання, організації, ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності в Україні.
3.	План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій [3]	Затверджений наказом Міністерства фінансів України від 30.11.1999 № 291	Застосовується підприємствами, організаціями та іншими юридичними особами (крім банків і бюджетних установ) незалежно від форм власності, організаційно-правових форм і видів діяльності, а також виділених на окремий баланс філій, відділень та інших відособлених підрозділів юридичних осіб
4.	Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій	Затверджений наказом Міністерства фінансів України від 30.11.1999 № 291	Встановлює призначення і порядок ведення рахунків бухгалтерського обліку для узагальнення методом подвійного запису інформації про наявність і рух активів, капіталу, зобов'язань та факти фінансово-господарської діяльності підприємств, організацій та інших юридичних осіб незалежно від форм власності, організаційно-правових форм і видів діяльності, а також виділених на окремий баланс філій, відділень та інших відособлених підрозділів юридичних осіб

Стосовно доходів кредитних спілок, то нормативне регулювання методики їх обліку та відображення у звітності, окрім зазначених вище

правових актів, здійснюється також наступними регламентними документами: (табл. 2)

Таблиця 2

Методичні регламенти обліку доходів у кредитних спілках

№ з/п	Назва документа	Реквізити, назва видавника	Сфера застосування
1.	Методичні рекомендації щодо ведення бухгалтерського обліку кредитною спілкою та об'єднаною кредитною спілкою [4]	Затверджені розпорядженням Держфінпослуг від 18.12.2003 № 171	Надають методичні рекомендації щодо ведення бухгалтерського обліку кредитною спілкою та об'єднаною кредитною спілкою
2.	Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [5]	Затверджене наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 № 73	Визначаються мета, склад і принципи підготовки фінансової звітності та вимоги до визнання і розкриття її елементів

Таблиця 2 (продовження)

3.	Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід» [6]	Затверджене наказом Мінфіну України від 29.11.1999 № 290	Визначає методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про доходи підприємства та її розкриття у фінансовій звітності
4.	Порядок складання та подання звітності кредитними спілками та об'єднаними кредитними спілками до Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України [7]	Затверджений розпорядженням Держфінпослуг від 25.12.2003 р. № 177;	Визначає порядок складання та подання звітності кредитними спілками та об'єднаними кредитними спілками до Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, установлює загальні вимоги до заповнення звітних форм та терміни їх подання

Методичні рекомендації щодо ведення бухгалтерського обліку кредитною спілкою та об'єднаною кредитною спілкою затверджені для забезпечення єдиного підходу до ведення бухгалтерського обліку та фінансової звітності [4].

Відповідно до НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», доходи - збільшення економічних вигод у вигляді надходження активів або зменшення зобов'язань, які призводять до зростання власного капіталу (за винятком зростання капіталу за рахунок внесків власників) [5]. Таким чином, за стандартом, дохід кредитної спілки визнається під час збільшення активу або зменшення зобов'язання, що зумовлює зростання власного капіталу (за винятком зростання капіталу за рахунок членських внесків), за умови, що оцінка доходу може бути достовірно визначена.

Не визнаються доходами у кредитній спілці такі надходження:

- авансові суми сплачених процентів за кредит;
- суми, що призначені для погашення кредиту;
- внески (вклади) на депозитні рахунки.

Згідно з П(С)БО 15 Визнані доходи класифікуються в бухгалтерському обліку за такими групами:

- дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг);
- чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг);
- інші операційні доходи;
- фінансові доходи;
- інші доходи [6].

Склад доходів, що відносяться до відповідної групи, встановлено НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [5].

Відповідно до зазначеного положення (стандарту) бухгалтерського обліку, дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) та інші операційні доходи відносяться до доходів від операційної діяльності, яка визначена як основна діяльність підприємства, а також інші види діяльності, які не є інвестиційною чи фінансовою діяльністю. Звідси слідує, що при формуванні результатів господарювання підприємства потрібно враховувати три види звичайної діяльності: операційну, фінансову, інвестиційну.

В протизагаданому твердженню П(С)БО 15 «Дохід» не виділяє доходи інвестиційної діяльності, а виокремлює окрім операційних доходів, фінансові та інші доходи. Структура звіту про фінансові результати також не передбачає інвестиційної діяльності. Не виокремлюється інвестиційна діяльність і на рахунку 79 «Фінансові результати». Таким чином виникає нормативна колізія, яка потребує негайного усунення.

Облік доходів кредитної спілки проводиться згідно з принципом «нарахування та відповідності доходів і витрат», за яким для визначення фінансового результату звітного періоду слід зіставити доходи звітного періоду з витратами, які були здійснені для отримання цих доходів. При цьому доходи і витрати відображають у бухгалтерському обліку в момент їх виникнення, незалежно від часу надходження і сплати грошей.

Доходи кредитної спілки, отримані у процесі її діяльності, знаходять відображення на рахунках 7 класу «Доходи і результати діяльності» Плану рахунків бухгалтерського обліку [4].

Методичні рекомендації щодо ведення бухгалтерського обліку кредитною спілкою та об'єднаною кредитною спілкою для обліку нарахування процентів за користування кредитами членами кредитної спілки рекомендують

використання субрахунку 719 «Інші доходи від операційної діяльності», на якому ведеться узагальнення інформації про доходи від операційної діяльності кредитної спілки у звітному періоді.

До інших операційних доходів, окрім доходу від процентів за наданими кредитами членам кредитної спілки Методичними рекомендаціями передбачено відносити:

- суми одержаних штрафів, пені, неустойки та інших санкцій за порушення господарських договорів;

- доходи від списання кредиторської заборгованості, щодо якої минув строк позовної давності;

- благодійну допомогу за рахунок внесків членів кредитної спілки до благодійного фонду; відшкодування раніше списаних активів;

- дохід від безоплатно одержаних оборотних активів тощо.

У кредитних спілках передбачено такі субрахунки рахунку 71:

- 715 «Одержані штрафи, пені, неустойки»;
- 716 «Відшкодування раніше списаних активів»;

- 718 «Дохід від безоплатно одержаних оборотних активів»;

- 719 «Інші доходи від операційної діяльності».

Що стосується рахунку 72 «Дохід від участі в капіталі», то він призначений для бухгалтерського обліку доходів, що їх отримують від інвестицій у капітал об'єднаної кредитної спілки чи кооперативного банку. Аналітичний облік за рахунком 72 ведеться за кожним об'єктом інвестування окремо.

Порядок відображення доходів кредитної спілки на рахунках бухгалтерського обліку наведено в таблиці 3.

Таблиця 3

Облік доходів кредитної спілки

№ з\п	Зміст господарської операції	Кореспондуючі рахунки	
		Дебет	Кредит
1.	Нараховано проценти за користування кредитом членом кредитної спілки	3731 «Розрахунки за нарахованими процентами за кредитами, наданими членам кредитної спілки»	719 «Інші доходи від операційної діяльності»
3.	Сплачено штрафні санкції за порушення строків платежу згідно з умовами кредитного договору	301 «Каса в національній валюті», 311 «Поточні рахунки в національній валюті»	715 «Одержані штрафи, пені, неустойки»
4.	Зменшення суми сформованого резерву забезпечення покриття втрат від неповернених кредитів	381 «Резерв забезпечення покриття втрат від неповернених кредитів»	716 «Відшкодування раніше списаних активів»
6.	Безоплатно одержані оборотні активи	20 «Виробничі запаси», 22 «Малоцінні та швидкозношувані предмети»	718 «Дохід від безоплатно одержаних оборотних активів»
7.	Нараховано дохід на пайові внески, що внесені до капіталу об'єднаної кредитної спілки	3735 «Розрахунки за нарахованими доходами за внесками в капітал об'єднаної кредитної спілки»	724 «Дохід на внески, внесені до капіталу кооперативного банку та об'єднаної кредитної спілки»
9.	Нараховано проценти за користування кредитом, наданим іншій кредитній спілці	3732 «Розрахунки за нарахованими процентами за кредитами, наданими іншим кредитним спілкам»	733 «Інші доходи від фінансових операцій»
10.	Нараховано проценти за коштами, що розміщені на депозитному рахунку банку	3733 «Розрахунки за нарахованими процентами за вкладками на депозитних рахунках в банках»	733 «Інші доходи від фінансових операцій»
16.	Списано доходи на фінансові результати	71 «Інший операційний дохід», 72 «Дохід від участі в капіталі», 73 «Інші фінансові доходи»	79 «Фінансові результати»

Залежно від облікової політики кредитної спілки, рахунки доходів можуть закриватися з

різною періодичністю – щомісяця, або щокварталу.

Враховуючи вищевикладене та з огляду на специфіку діяльності небанківських фінансових установ, можна стверджувати те, що НП(С)БО 1 враховує особливості діяльності кредитних спілок не в повній мірі. Зокрема, інформація про доходи кредитної спілки, які виникли у процесі її діяльності та відображені на рахунках у бухгалтерському обліку є підставою для заповнення Звіту про фінансові результати та Звітних даних про доходи та витрати. В той же час слід зазначити про застосування різних методологічних підходів до відображення у фінансовій звітності та звітних даних інформації про доходи кредитної спілки – метод нарахування - у фінансовій звітності і касовий метод – у звітних даних.

Враховуючи нормативне регулювання обліку доходів кредитних спілок варто відмітити невідповідність методики обліку видів доходів статтям Форми №2 «Звіт про фінансові результати». Вищезгадана невідповідність прослідковується у Розділі I Звіту про фінансові результати, який призначений для відображення доходів (і витрат) від всіх видів діяльності кредитної спілки.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про кредитні спілки» від 20.12.2001 р. № 2908-III / Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2908-14>
2. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 р. № 996 / Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/996-14>
3. Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження Плану рахунків бухгалтерського обліку та Інструкції про його застосування» від 30.11.1999 р. № 291 / Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0892-99>
4. Розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо ведення бухгалтерського обліку кредитною спілкою та об'єднаною кредитною спілкою» від

Зокрема, доходи за нарахованими відсотками за кредитами є основним видом доходу, то доцільно було б їх відображати не у складі іншого операційного доходу, а на рахунок 703 «Дохід від реалізації робіт і послуг» і відображати у Формі № 2 «Звіт про фінансові результати» за рядком 2000 «Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)».

Висновки. Підсумувавши все вищесказане слід зазначити, що прийняття ефективних рішень у сфері управління в більшій мірі залежить від якості і правильності інформації, що відображається у фінансовій звітності. Тому доцільно мінімізувати порушення сутнісної характеристики звітності.

Формування кредитними спілками фінансової та спеціалізованої звітностей є недоцільним і ускладнює діяльність кредитної спілки та вимагає значних затрат. Тому для удосконалення звітності кредитних спілок потрібно обрати вектор, спрямований на інтеграцію звітності, так як в такому випадку вона в більшій мірі відображатиме специфіку діяльності небанківських установ та її адаптацію до міжнародних стандартів.

- 18.12.2003 р. № 171 / Режим доступу: <http://www.ukrcu.kiev.ua/dfp/com181203.htm>

5. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» від 07.02.2013 № 73 / Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>

6. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід» від 29.11.1999 р. № 290 / Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99>

7. Порядок складання та подання звітності кредитними спілками та об'єднаними кредитними спілками до Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України від 25.12.2003 р. № 177 / Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0069-04>